

دیوان حافظ،

•

دیوان حافظ مجموعه اشعار حافظ را در بر می‌گیرد. اکنون، بیش از دویست سال از اولین چاپ رسمی این دیوان گذشته است. دیوان حافظ که مشتمل بر حدود ۵۰۰ غزل، چند قصیده، دو مثنوی، چندین قطعه و تعدادی رباعی است، تا کنون بیش از چهارصد بار به اشکال و شیوه‌های گوناگون، به زبان فارسی و دیگر زبان‌های جهان به چاپ رسیده است. شاید تعداد نسخه‌های خطی ساده یا تذهیب شده آن در کتابخانه‌های ایران، افغانستان، هند، پاکستان، ترکیه و حتی کشورهای غربی از هر دیوان فارسی دیگری بیشتر باشد.

دیوان عشقی

•

عشقی شاعری توانا بود سرشار از قریحه . استعداد . مطالب تاریخی و اجتماعی را خیلی زود درک میکرد و در تصویر صحنه های تاریخی و ادبیات توصیفی قدرت فراوان داشت عواطف و تاثیرات خود را اوضاع زمان ، و نظر و عقیده خود را در سیاست با شور و ذوق نمایش میداد . اشعار او سرتا پا پر است از اعتراضات در برابر بیدادگری اجتماعی..

جامعه ی ادب ایران میرزاده عشقی را بیشتر با عناوین شاعر و روزنامه نگار می شناسد در حالی که وی درگونه ادب نمایشی دستی بر قلم داشته و هفت اثر نمایشی از خود یادگار گذارده است .عشقی عالوه بر سرودن شعر ، زنده گی متحول و پرفراز و نشیبی به ویژه در زمینه های سیاسی ، اجتماعی ، مطبوعاتی و هنری داشت. بخشی از زنده گی هنری میرزاده عشقی منحصر است به خلق آثار نمایشی و اجرای برخی از این آثار توسط خود وی آثار نمایشی او شامل هفت نمایشنامه منظوم و منثور است.

دیوان انوری

•

دیوان انوری از مهم‌ترین آثار ادب پارسی به حساب می‌آید و شامل قصاید، قطعات، غزلیات و رباعی‌های وی است. ابن یمین، سعدی، ایرج میرزا و از وی متأثرند. [نیازمند منبع] دیوان انوری بارها چاپ شده است که چاپ سنگی آن به دویست سال قبل در هند و ایران زمان می‌رساند و مهم‌ترین چاپ حروفی آن را مرحوم مدرس رضوی در دو مجلد (جلد اول

قصاید و جلد دوم قطعات و غزلیات و دو بیت‌ها) و سعید نفیسی در یک مجلد چاپ کرده‌اند. همچنین اشعار انوری را می‌توان در دو کتاب مفلس کیمیا فروش از شفیع کدکنی و نیز حکمت شادان مشاهده کرد. در عین حال با توجه به یافت شدن اشعار جدیدی از انوری و وجود ضعف‌هایی در چاپ‌های سابق دیوان وی، چاپ منقح و مجدد دیوان وی ضروری می‌نماید.

دیوان انوری؛ دو جلد است؛

به کوشش محمدتقی مدرس رضوی؛ تهران

به کوشش سعید نفیسی؛ تهران

• دیوان ابوالفرج رونی

در تذکره آتش دریا ابوالفرج رونی نوشته است: از شعرای جلیل‌الشان و از فصحای عذب‌البیان است و اکثر شعرا به استادی او اعتراف و از بحر فضایلش اغتراف کرده‌اند. در مجمع الفصحا مرقوم است که سخنگوئیست شیرین‌زبان و فصیحی نیکو بیان در باب مولد او عقاید مختلف است محمد عوفی او را از خطر لوهور دانسته است و صاحب مجمع الفصحا نوشته که اصلش از رونه قریه‌ای از نیشابور است و می‌نویسد که چندی در لاهور زیسته باز به رکاب سلطان پیوسته لذا او را لاهوری خوانده‌اند.

مدت و زمان حیات ابوالفرج چندان معلوم نیست ولی ظاهراً آنست که وی در سال 451 به شاعری و ستایش سلطان ابراهیم بن مسعود بن ابراهیم پرداخته و پس از آنکه او در سال 481 درگذشته است فرزند او مسعود بن ابراهیم را مدح می‌گفته و مسعود بن ابراهیم در سال 497 پس از شانزده سال سلطنت وفات یافته است. بنابراین تقریباً ابوالفرج رونی در سال 490 بدرود حیات گفته است. و حدوداً در این زمان 64 سال داشته است.

• دیوان دقیقی

زندگانی کوتاه او در دربارهای امرای سامانی- منصور بن نوح و نوح بن منصور - و آل محتاج در چغانیان - امیر فخر الدوله احمد بن محمد - گذشت. پیش از او مسعودی مروزی شاعر اواخر قرن سوم هجری منظومه کوتاهی از تاریخ داستانی ایران ترتیب داده بود و دقیقی دومین بار بدین کار دست زد. متنی که او از آن استفاده می‌کرد شاهنامه منثور ابومنصوری بود که به فرمان ابو منصور محمد بن عبد الرزاق طوسی به دست چند تن از دانشمندان و دهقانان خراسان در شرح تاریخ داستانی ایران تا پایان عهد سامانی فراهم آمده بود، لیکن هنوز بیش از هزار بیت آنرا که در شرح سلطنت گشتاسپ و ظهور زرتشت است، به پایان نرسانیده بود که به دست غلامی به قتل رسید. این شاعر بی‌تردید یکی از بزرگترین گویندگان قرن چهارم است. ورود او در انواع مختلف از شعر و قدرتی که در همه آنها نشان داده دلیل بارزیست بر فصاحت کلام و روانی طبع و قوت بیان و دقت ذهن او. تغزلات بدیع و غزلهای لطیف و مدایح عالی و اوصاف رابع او با معانی باریک

و مضامین تازه و دل انگیزی که در همه آنها به کار برده به شعر او دلاویزی و رونق و جلای خاص می‌بخشد. وی خصوصاً قصائد مداحی را کمال بخشید. فردوسی هزار بیت دقیقی را همانگونه که بود، در شاهنامه خود آورده و بدینگونه آنرا از نابودی رهایی بخشیده است.

شاعران دوران‌های پس از او دقیقی را ستوده‌اند و در سخن‌گویی پی‌روی از او نموده‌اند. برای نمونه در سده پنجم هجری قطران تبریزی شاعر نامی پرسش‌هایی از دیوان دقیقی را از ناصر خسرو پرسیده است. امروزه از شعر دقیقی به جز هزار بیتی که در شاهنامه گنجانده شده تنها نزدیک به سیصد بیت قطعه، قصیده، غزل و شعرهای پراکنده از او به یادگار مانده است.

کتاب‌هایی که یادی از دقیقی یا شعرهایش کرده‌اند اینهاست: شاهنامه فردوسی، تاریخ بیهقی، شرح قصیده ابوالهیثم، چهار مقاله نظامی عروضی، حدائق‌السحر رشید و طواط، ترجمان‌البلاغه، لب‌الباب عوفی، مونس‌الاحرار محمد جاجرمی و...

• دیوان بابا طاهر عریان

باباطاهر عریان عارف و شاعر قرن پنجم هجری قمری و معاصر با طغرل شاه سلجوقی است. البته در باب حوادث زندگی و احوالات بابا طاهر اطلاعات مبسوطی در دست نیست. برخی تذکره‌نویسان وی را معاصر عین‌القضات همدانی (یعنی حدود سال ۵۲۵ هجری قمری) و برخی وی را هم عهد خواجه نصیر (۶۷۲ هجری قمری) دانسته‌اند. از باباطاهر علاوه بر دوبیتیهای معروف او، مجموعه کلمات قصاری نیز به زبان عربی به نام "اشارات" به جای مانده است. از اشعار باباطاهر مجموعه موثقی در دست نیست، به همین جهت نمی‌توان در صحت انتساب تمام اشعاری که به او نسبت می‌دهند به یقین حکمی کرد. آثار باباطاهر در این مجموعه؛ دوبیتی‌ها، غزل، قصیده..

• بلبل نامه، فریدالدین عطار نیشابوری

بلبل‌نامه مثنوی عرفانی منسوب به شیخ فریدالدین ابوحامد محمدبن ابوبکر عطار نیشابوری (۵۱۲ یا ۵۱۳ یا ۶۲۷-۵۲۷) شاعر و عارف معروف ششم هجری. بلبل نامه که در صحت انتساب آن به عطار تردیدهایی وجود دارد، مثنوی عرفانی کوتاهی است که آن را "گل و بلبل" نیز خوانده‌اند. این مثنوی در حدود ۶۳۰ بیت دارد. خلاصه داستان آن چنین است: بلبل عاشق گل می‌شود و ناله‌های عاشقانه او پرندگان دیگر را آزار می‌دهد. پرندگان شکایت نزد سلیمان پیامبر می‌برند. مجلسی حضور وی تشکیل می‌شود و او باز را نزد بلبل می‌فرستد. بلبل نزد پیامبر حاضر می‌شود و محاکمه صورت می‌گیرد. بلبل با سرسختی از خود دفاع و شاکیان را مغلوب می‌کند و عاقبت با نصایح هدهد آرام می‌گیرد.

به نظر می‌رسد که سراینده سوز دل خود را از زبان بلبل بیان کرده و بلبل تمثیلی از خود اوست که در مشغله دنیای مادی از هم جنسان خود احساس رمیدگی می‌کند. بلبل، نخست از سیمرخ پادشاه پرندگان شکوه دارد. سپس از شاهین و پس از آن از طوطی که شاید تمثیلی از شاعران مدیحه‌سرا باشد. و از طاووس نماینده محبوب شاه، و سرانجام از لاشخور که نماد کهنه‌پرستی است. در آخرین بخش مجلس، هدهد، مظهر شیخ عارف و مقدس ظاهر می‌شود. سراینده در پایان به نصیحت فرزند خود ضیاء الدین یوسف می‌پردازد که در آن زمان چهار ساله بوده است. این قسمت از نسخه‌های چاپی حذف شده و از این رو شمار ابیات بلبل نامه در دست‌نویس‌ها بالغ بر ۷۰۰ بیت است.

• دیوان ادیب صابر

شرف‌الادباء شهاب‌الدین ادیب صابر بن اسماعیل ترمذی (نیمه یکم سده ۵۴۶/ق) شناخته شده به ادیب صابر شاعر ایرانی از ترمذ بود. او در زمان سلجوقیان می‌زیسته است. شهاب‌الدین در ترمذ ادب آموخت و شاعری آغاز کرد. سپس در جوانی به خراسان رفت و به فراگیری دانش پرداخت. پس از آن او در شهرهایی مانند مرو، بلخ و خوارزم روزگار گذراند. او در اشعارش خود را صابر و گاه ادیب خوانده است. ادیب مدتی به فراگیری ریاضی و فلسفه و مطالعه نظم شاعران عرب، زندگانی و معارف آنها، تاریخ ایرانیان و اعراب و شعر شاعران فارسی زبان پرداخت.

• دیوان رشیدالدین وطواط

امام سعدالملک رشیدالدین محمد بن محمد بن عبدالجلیل عمری کاتب بلخی معروف به رشید وطواط شاعر نامی قرن ششم است. وی در سال ۴۸۱ هجری قمری در بلخ چشم به جهان گشود و در سال ۵۷۳ هجری قمری در گرگانج خوارزم بدرود حیات گفت.

وی دبیر دیوان اتسز خوارزمشاه بود و به خاطر اندام کوچکش به او لقب «وطواط» (به معنای خفاش یا نوعی پرستو) دادند.

وطواط به فارسی و عربی شعر می‌سرود و به هر دو زبان آثاری منثور نیز دارد. از جمله آثار منثور مشهور فارسی وی می‌توان به «حدائق السحر فی دقائق الشعر» اشاره کرد.

دیوان وطواط شامل قصاید، ترجیعات، ترکیبات، مقطعات، رباعیات، غزلیات و یک مسمط مصنوع است.

• دیوان سلطان ولد

• دیوان شهریار